

העלון לעורך התורני

בסייעתא דשמיא

פרשת ויקרא • גליון מס' 9

שיחת עורכים

ציטוטים לא מדויקים

ישנה תופעה מעניינת בציטוטים המובאים בספרים. הרבה פעמים ניתן להיתקל בציטוטים בספרים שכאשר בודקים במקור רואים שלא דייק המעתיק בהעתקתו. [ולעיתים רבות בעל המחבר לא ציטט מהמקור אלא מספר שמצטט את המקור, ובעל המחבר אכן ציטט את מקורו שלו מדויק היטב...].

ויש להתבונן בזה בשני דברים: א. עלינו לחלק בין ציטוט של פסוק מהתורה, גמרא, או מדרש חז"ל שבזה וודאי יש לצטט באופן מדויק ממש, לבין ציטוט מדברי האחרונים, [בדברי הראשונים יש לכאורה יותר לדמות לדברי חז"ל כיון שידוע שדייקן מאד בדקדוק התיבות...]. ב. יש לחלק בין מקום שהכותב מתיימר להביא ציטוט מדויק וכתב לפני הציטוט 'וז"ל' ואחריו 'עכ"ל', לבין מקום שהביא את העניין בעלמא כדי להביא את רוח הדברים. וכן בין מקום שדקדק מתוכן הדברים הלכה למעשה למקום שהביא כדי ללמוד מזה מוסר וכדומה.

והנה עלינו לדעת שישנם ציטוטים בדברי רבותינו האחרונים שהביאו את דברי הראשונים או אחרונים אחרים ושינו מהלשון, ואף יש שכתבו על כך 'וז"ל' ו'עכ"ל' ואעפ"כ לא ציטטו באופן מדויק את הלשון. אך נראה שבוודאי במקום שנשתנה הדין על ידי כן לא שינו את הלשון, ואפשר שסברו שאין עניין בציטוט מדויק כל זמן שלא נשתנה הדין על ידי זה.

והנה העורך התורני בעבודתו פוגש לפעמים אופנים שהוא נצרך לצטט לשון של רבותינו, אך דא עקא שלשונם בעצמו אינו ברור דיו, כיון שסתמו ולא פירשו דבריהם, או שכתבו בלשון שאינה מדויקת כפי שיש לכתוב בלשון הקודש, ואומר לעצמו העורך, במקום שאצטרך אחר ציטוט הקטע לפרש הכל מהתחלה ולכתוב 'דהיינו וכו' אשנה מעט בלשון על מנת שיובן יותר, או שאשנה מילה או שניים שישתדר יותר ויתיישב בלשון הקודש. אז קודם כל בוודאי שבמקרה של שינוי ראוי שלא לכתוב קודם 'וז"ל' וכן 'עכ"ל'. וגם אם רוצה העורך לשנות יש לשים לב ולדקדק בכל מילה לפני שהוא משנה. ולעצם העניין, אם זה שינוי רק של מילה או שתיים שישתדר טוב יותר עם הטקסט, לכאור' אין בעיה בזה.

כעת נעסוק במקרה שהעורך מקבל לעריכה טקסט עם ציטוט משובש ואינו יודע אם לתקן או לא. אז קודם כל על פי מה שנכתב לעיל כדאי לחפש במאגרים האם יש מישהו קודם שכבר ציטט עם השיבושים הללו, שמא כותב הספר שאותו הוא עורך לא 'זכה' לשבש בעצמו את הציטוט אלא באמת ציטט כמדויק ממישהו אחר ששיבש את הדברים.

וכעת לשאלה אם חובה עליו לתקן, אז אם זה פסוק או משנה וגמרא ויש בזה נפק"מ בוודאי יש לשנות את הלשון, ולכאורה גם כשאין נפק"מ בזה יש לשנות. אלא אם כן זה ציטוט של מדרש שבזה לכאור' אין חובה לשנות כיון שלעיתים ישנו חילוק בניסוח בין המדרשים השונים ובין ההוצאות השונות, וגם אין נפק"מ לדינא בזה, אלא אם כן מוכח מגוף הדברים שזה ממש משובש מתוכו. ואם זה ציטוט מדברי הארונים נראה לכאור' שאין צורך לתקן, אך ניתן לכתוב במקום 'וז"ל' 'זוה תוכ"ד'.

העלון מופץ בעז"ה ביום רביעי בערב. ניתן לשלוח תגובות על הנכתב בגליון עבור מדור 'תגובות הקוראים', עד יום שני בשעה 9 בערב.

מדור 'במת ציבור' מיועד לכל עורך המעוניין להאיר ולהעלות נושאים ורעיונות שכדאי שציבור העורכים יתנו עליהם את דעתם. דברים למדור זה ניתן לשלוח עד ליום ראשון ב 9 בערב. תגובות שישלחו לאחר מכן לא יתקבלו במערכת.

אין המערכת מתחייבת להכניס כל תגובה שהיא, והדבר נתון לשיקול המערכת.

כתובת המייל עבור המדורים הנ"ל: alon.lorech.t@gmail.com

<< להצטרפות לרשימת התפוצה יש לשלוח מייל ל: alon-lorech-hatorani+subscribe@googlegroups.com >>>

משולחן עורך

2008

ביצד לגרום ללקוחות לרדוף אחרינו

יש בזה כו"כ נקודות, שאפשר לכתוב מאמר שלם על כאו"א מהם, אבל בכל אופן אכתוב ראשי פרקים ויה"ר שיהיה לתועלת.

[סדר הדברים הוא לאו דוקא אלא כפי שעלה במחשבה].

יש לזכור, שלעולם אין מחנכין את הלקוח. הלקוח תמיד צודק. בנוסף, כדאי שהעורך לעולם לא יהיה בעמדה של 'אחריות הדורות מוטלת על כתפיו', וכדומה. העורך הוא שכיר, שמחויב רק לרצון בעה"ב שלו, קרי - הלקוח. ונכלל בזה כמובן, להזהר מפרפקציוניסטיות [התקשות על שלימות, גם כשזה לא נכון]. גם נכלל בזה, להפנים, שהאחריות כלפי שמיא אינה על העורך, אלא על הלקוח.

נקודה חשובה נוספת הינה - זמינות במייל. לפחות אחת ליום. להגיב על כל הודעה.

באופן כללי, חשוב מאוד לא לשקוט על השמרים. לחפש תמיד איך להיות עורך מקצועי יותר. לשבת מפעם לפעם עם עורך מנוסה יותר, שיראה איך אני עובד בפועל ממש, ויתן לי טיפים לעבודה יעילה יותר. לעולם לא לשאול עמיתים למקצוע 'איפה כתוב ש' כו', אלא 'איך מחפשים חיפוש פלוני'. כך לומדים לפעם הבאה. להקדיש כמה דקות כל יום לקרוא מאמרים של עורכים מנוסים, לקרוא התכתבויות בין עורכים מנוסים בקבוצת עורכים [לא משנה איזה...].

דבר נוסף שנופלים בו רבים וכדאי לשים לב אליו - אין מערבין רגשות - בעבודה. לא לכתוב כלום ללקוח לפני התייעצות עם חבר, כשמרגישים שהאמוציות פועלות... בכלל, אין מאריכין בשיחה עם הלקוח.

תמיד יש לעדכן, באופן שוטף, מה המצב.

ונקודה אחרונה למאמר זה - לא שואלים את הלקוח מה לעשות. עושים כפי הבנתנו, היינו כפי שנראה לנו שכנראה רוצה הלקוח, ואם יש משוב - פועלים עפ"י. ובענין זה יש לזכור שבןקרוב [למאה אחוז מהמקרים, הלקוח רוצה מהירות, מהירות, מהירות.

מקוצר המקום אסתפק בזה לע"ע.

לקביעת פנישת ייעוץ, הינם [ולבקשת מאמרים בנושאים נוספים]: A33107566@GMAIL.COM

נ.ב. אין באפשרותי לענות לתגובות/שאלות שיגיעו במייל על הנ"ל.

שמואל בלויא

[עורך תורני כ 15 שנה, בעל ניסיון רב בהדרכת וקידום עורכים מתחילים ומתקדמים].

2008

הרהורים מותרים

הפרשה בעין העורך

2008

הרהורים מההגדה (2)

סדר משולב

אז מה מייחד את החיבור? אתם בטח שואלים.

בואו נחזור קצת אחורה.

היה לי ברור, שבכדי לראות מה אמרו הראשונים תוך כדי הסדר - הביאור חייב להיות קצרצר.

ולא זו בלבד, שבביל למצוא את הנקודה המבוקשת - הביאור צריך להיות צמוד לטקסט ההגדה.

ולא זו אף זו, המילים עליהם נסוב הביאור - צריכות להיות מודגשות, כדי שהקורא ימצא בקלות את מבוקשו.

בעצם נוצר פה "סוג" של ביאור משולב, אותו כולם מכירים משוטנשטיין ו/או מתיבתא. הסגנון החדש של הביאור שנוצר כאן, הוא כלי מעשי שכל עורך יכול ליישם.

בכלל, מטרת "ביאור משולב", הוא לקחת את הטקסט המקורי, ולשלב בתוכו ביאור כדי שהוא יהיה קריא ומוכן לקורא בן זמננו.

ההגדה - בשונה מכך - כתובה בשפה ברורה ומובנת, הקושי הוא להבין את ההקשר, להבין מה מטרת כל דרשה, מה ההבדל בין הבן החכם לרשע, והאם אנחנו אוכלים מצות זכר למצות שאכלו בארעא דמצרים או על שום שלא הספיק בצקם להחמיץ.

משכך, הביאור נכתב בצורה חופשית, בלי הכרח להיצמד למילות ההגדה, אלא רק לבאר את הטיעון ביאור, ואפילו להציג כמה פירושים במקביל. גם השימוש במקף כאמצעי לביאור מילה או משפט, מאפשר להציג טקסט מוקפד, קצר ובהיר.

אציין דוגמא:

שאלת 'מה נשתנה' מבוארת בשני אופנים, או שזה פתיח המציין כמה גדול השינוי - כמו 'מה רבו מעשיך ה'', או שזו שאלה פתיח לארבע הקושיות - למה נשתנה?

וכך זה מוצג:

למה אנו עושים את כל השינויים הללו. ויש שפירשו, מה גדול ומופלא השינוי, שמצד אחד אנו מתנהגים כבני מלכים - מטבילין ויושבים בהסבה, ומאידך אנו נוהגים כעבדים - אוכלים מצות ומרור.

הלכה למעשה

לרוב, העריכה התורנית מבארת פסוק, גמרא או כל ציטטה אחרת, ומשכך השימוש בטכניקה של הביאור המשולב הזה יכולה לחסוך מלל רב, ועם כל זאת לתת בהירות רבה פי כמה - בהעברת הרעיון והמסר.

נכתב על ידי הרב אברהם דיקמן.

2008

רווח בין הדבקים

בטורים הקודמים נסקרה המגמה להקל ככל היותר את הקריאה ולהנגישה לקורא, גם בדברים שלא היו כה מקובלים בעבר.

מטעם זה רבים מכניסים את מראי המקומות הבאים בחיבור בתוך סוגריים עגולים או מרובעים, כי הקריאה נוחה ונעימה לעין כאשר מקורות אלו, שאינם חיוניים להבנת הנלמד אלא רק מפנים למיקום מראי המקומות, נמצאים בתוך סוגריים שהעין יכולה "לדלג עליהם" ולקורא ברצף, ועם זאת לראות גם את המקור עצמו לפי המבוקש.

זו גם הסיבה שבשנים האחרונות התקבל אצל רבים מן המחברים והמהדירים, גם בספרי שו"ת עמוקים וקדמונים, לחלק את הקטעים הארוכים לקצרים יותר. כי הקריאה נעימה ונוחה כאשר יש רווח בין הדבקים, האדם קורא כל טיעון לגופו וכל סברא בפני עצמה, וממשיך הלאה לנושא הבאה לאחר כעין הפוגה קלה שבין הקטעים. וכך נהג רבנו אליהו הכהן זי"ע בספרו הקדוש "שבט מוסר" (פרק כח), שם חילק את מוסרי ספר התפוח לשני פרקים, בנמקו כי רצון האדם הוא לשמוע דברי מוסר הבאים מילי מילי, ושלא ייכבד על הקורא, דכיון שיש רווח בין הדבקים – מתחזק לב האדם להיות קורא ושונה.

להבדיל, נואם מפורסם הנחה את כותבי נאומיו "לשבור" משפטים, ולהחליף כל ו' חיבור בנקודה, וזאת מהטעם הנ"ל, וכפי שהדבר נוח בדיבור כן הוא גם בכתובה. אמנם יש להיזהר לא להפריז בחלוקת המשפטים, כי לעיתים חלוקה מוגזמת אינה נוחה לקורא, ולכן יש למצו ולדעת לנסח משפטים שאינם ארוכים מדי מחד גיסא, ומן הצד השני גם לא יותר מדי משפטים קצרים בזה אחר זה. והכלל – לפי האופן שיהיה נוח לעין הקורא.

כמובן, יש להיזהר שלא לחלק את הקטעים לקצרים מדי, דבר שיפריע לרהיטות הקריאה וזרימתה, וכן יש להקפיד על מילות קישור ברורות ובהירות.

בנוסף, יש הנוהגים להניח פסיקים מרובים, כפרט בתמלול דרשות, שכן כך יכול הקורא לקרוא בניחותא והרי הוא מוכרח להפסיק בכל כמה מילים ולהפנים את הקריאה. ברם דבר זה תלוי בטעם, כי לעיתים הדבר מפריע לשטף הקריאה ואינו נוח כל כך.

רשמים ממסע שרשים בפולין וגליציה

אף שהמדור עוסק תמידין כסדרו ב"עריכה בהלכה", כיון שבשבוע שעבר זכיתי להשתתף על קברי צדיקים בגולה, ראיתי לנכון לעסוק השבוע בדבר הקשור לזה. כעורכים שעוסקים במלאכת הכתיבה, ראיתי לציין מספר נוסחאות שנכתבו על מצבות, שראיתי בקברי צדיקים בפולין וגליציה. בוורשא ישנו בית קברות ענק בגנשא, ניתן להסתובב שם שעות רבות, יש שם כארבעים אהלים של צדיקים מפולין גליציה וליטא.

מיד בכניסה לבית קברות, ליד קבריהם של רבני וורשא, **החמרת שלמה והמהריל צינץ זצ"ל**, ישנו קבר של בנו של **רבי מנחם זמבא הי"ד**, שמו **רבי משה יהודה ארי' ליב זמבא** גדול בתורה, הוא נפטר בדמי ימיו בגיל 19, בהיותו חתן של בנו של **רבי מנחם מנדל אלתר הי"ד בנו של השפת אמת**, וכתוב עליו שבחים מדהימים, **"ירא שמים בקיא עצום ככל מרחבי הש"ס, מחבר ספר 'גור אריה יהודה'."**

על קברו של **המהר"ל צינץ זצ"ל** כתוב, **שכל מי שיעסוק בהפצת ספריו יהיה לו למליץ אם יהיה לו זכות**. לשון מאוד מעניינת שכתב **אם יהיה לו זכות**, בפשטות הכוונה אם יהי' לו עצמו להמהר"ל צינץ זכות, לפעול למען אחרים. אך יתכן שכונתו אם יהיה זכות לזה שמתפלל עליו. וצ"ע.

במצבת קברו של **רבי נפתלי מרופשיץ זצ"ל** בעיירת לנצוט, כתוב דבר נפלא: **"יחיד בדורו בחכמת אלוקים"**, הכיתוב נכתב על פי צוואתו. כידוע הוא היה אומר הרבה מאוד בדיחות. והיה משמח חתנים עם מילתא דבדיחותא, וכל דבריו היו סודות וצפונות.

על קברו של ה"מגלה עמוקות" כתוב: **"זה שאומרים עליו שנפגש עם אליהו פנים אל פנים"**. והדברים מדהימים ונשגבים. יש להזכיר ולצטט את הכיתוב על המצבה של **האדמו"ר מקאצק זצ"ל**, הכיתוב נכתב על ידי החידושי הרי"מ וחתנו האבני נור זצ"ל, שבחים לא מעלמא דהדין. לשון המצבה: פה השליך איש האלקים אדרתו, ה"ה אדונינו מורינו ורבינו רוח אפנו משית ה', **שר התורה מקור הבינה ועמק הדעת, אלוף הגאונים וקודש קדשים, עמוד העולם ופלאו, רכבו ופרשיו, רבינו הגדול ראש גולת אריאל, מאורן של ישראל ורבן של כל חכמי וצדיקי דורו, כמלאך אלקים צבאות הוא קדוש ונורא עימו...**

ידוע שלאדמו"ר מקאצק היתה התנגדות גדולה, ואעפ"כ כתבו עליו שהיה **"רבן של כל חכמי וצדיקי דורו"**. חשבנו לומר: שאף המתנגדים לו, למרו מדרכיו, הוא העלה את הרמה הרוחנית בפולין, ובכל דורו, ועד היום הזה דבריו מפעפעים בליבות עם ישראל. **והסיים הנפלא הכתוב על קברו – "זכותו יעמוד לדור אחרון, ובכל עת יגן עליהם לכל ישראל אחיהם."**

נכתב על ידי הרב ישראל אשלג. מייל: a0504182631@gmail.com

בסייעתא דשמיא זכינו שהעלון מתפרסם ומגיע למקומות רבים הרבה מעבר ליד הדמיון שיכולנו לצפות. ומאחר שקיבלנו הרבה פניות לפירסום דרושים בעלון. הננו להודיע שב"עז"ה נפתח מדור לפירסום דרושים בעלון. הן לעורכים המעוניינים לפרסם את עצמם, והן לבעלי מכונים או לקוחות שמחפשים עורכים. כמו כן ניתן לפרסם ספרים למכירה.

לפירסום יש לפנות למייל alon.lorech.t@gmail.com

בברכה שתשרה הברכה במעשה ידינו.